

EXAMINAREA DOCUMENTELOR PREZENTATE ÎN COPIE. ASPECTE PRACTICE ȘI TEORETICE

FORENSIC EXAMINATION OF DOCUMENT COPIES. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Cataraga OLGA

Centrul National de Expertize Judiciare
de pe lângă Ministerul Justiției,
Chișinău, R. Moldova

Dr. hab **Sorin ALĂMOREANU**

Laboratorul Interjudețean de Expertize
Criminalistice, Cluj-Napoca

Petcovici PIOTR

Centrul National de Expertize Judiciare
de pe lângă Ministerul Justiției
Chișinău, R. Moldova

ABSTRACT

The paper, will discuss some arguments concerning the examination of the grafoscopic objects in the copy. As there are no methodological guidelines that would direct this type of examination, judicial QD experts deal differently with the problem of examining the graphic objects presented in the form of a copy.

Keywords: *questioned handwriting documents; graphical examination; original and copies cocuments.*

REZUMAT

Examinarea documentelor prezentate în copii, actualmente, este abordată diferit de către experții criminaliști. În lucrarea dată, dorim să argumentăm necesitatea acceptării pentru expertizare a astfel de documente, dar și a elaborării unor recomandări metodice unice, care să ghideze experții judiciari în acest proces, astfel încât să fie evitate confuziile pe segmentul respectiv. Raționamentele noastre cu privire la problema dată încercăm să le susținem prin exemple din practica judiciară.

Cuvinte-cheie: *examinări grafoscopice; documente în copii; obiecte grafice.*

CUPRINS

I. Introducere	29
II. Obiectivele lucrării	29
III. Analize și constatări	29
IV. Concluzii	32

I. INTRODUCERE

Problema examinării obiectelor grafoscopice în copie a devenit acută în perioada dezvoltării tehnicii de multiplicare/ copiere și a celei de calcul.

În practica activității de expertiză judiciară a Republicii Moldova, dar și a altor state, tot mai frecvent organele judiciare solicită lămurirea unor aspecte legate de identificarea executorului unui scris prezentate ca documente în copie. De multe ori, ordonatorii nici nu cunosc faptul că expertului i se prezintă scrisul ca document sub forma de copie, crezând chiar că actele cu scrisul contestat în discuție sunt în original.

Modul în care documentele manuscrise pot fi prezentate sub forma unor copii ale exemplarului original poate fi diferit:

- copii realizate prin intermediul hârtiei copiative – fie carbon, fie indigo, fie cu strat autocopiativ;
- copii fotografice, copii digitale – scanare și imprimare;
- copii electrostatice – tip xerox.

În aceeași ordine de idei, dorim să subliniem, că întrucât lipsește o metodologie unitară ce ar ghida acest tip de examinare, experții judiciari abordează diferit problema examinării copiilor obiectelor grafice. În consecință, ordonatorii se confruntă cu confuzii asupra concluziilor despre aceleași probleme examinate de diferiți experți grafici, împiedicând buna desfășurare a soluționării cauzei. Încercând să apeleze la argumentările concluziilor făcute de experți în aceste cazuri, confuziile dobândesc amploare, deoarece frecvent experții le fundamentează foarte vag.

II. OBIECTIVELE LUCRĂRII

În lucrarea de față vom prezenta unele opinii și raționamente cu referire la examinarea obiectelor grafoscopice (scrierii) în copie. Apreciem, că problematica lucrării noastre poate fi utilă atât experților judiciari, dar și factorilor de decizie din cadrul instituțiilor de expertiză judiciară, în scopul îmbunătățirii calității rapoartelor de expertiză a scrisului și nu în ultimul rând, ordonatorilor și beneficiarilor serviciilor de expertiză judiciară, care pot astfel înțelege corect posibilitățile expertizei grafice și elementele de apreciere a concluziilor acestor rapoarte.

III. ANALIZE ȘI CONSTATĂRI

Expertiza scrisului este cel mai des utilizată în activitatea instituțiilor de expertiză de la noi din țară, de exemplu în CNEJ – circa 58% pe parcursul a mai mulți ani și în România INEC – circa 70%. În Ucraina, în cele mai mari instituții ponderea expertizelor scrisului e mai mică: ICȘEJ Harkov – 40,3%, ICȘEJ Kiev – 23%, dar oricum, constituind un număr esențial în cadrul celor criminalistice (cel mai mare) și în toate cazurile prevalând în procesele civile.¹

Procedând la analiza rapoartelor de expertiză grafică, elaborate în instituțiile publice de expertiză judiciară din Moldova, dar și a experților privați, pentru a stabili modul de abordare a examinării obiectelor grafice în copii am observat câteva puncte de vedere:²

1. Refuzul examinării copiilor;
2. Acceptarea examinării copiilor, cu formularea doar a concluziilor de probabilitate în privința identificării sau neidentificării executorului;
3. Acceptarea examinării copiilor, cu formularea concluziilor despre prezența sau lipsa reproducerii în imagine/-i a scrisului/semnăturii persoanei presupuse în executare.

În acest sens, menționăm, că și în practica altor state, situația solicitărilor respective este abordată la fel. Din literatura de specialitate, care elucidează problema examinării obiectelor grafoscopice în copie, este la fel absentă o abordare unică, conturându-se însă două orientări (puncte de vedere) diametral opuse:

Potrivit unei opinii, este posibilă examinarea obiectelor grafoscopice în copie, cu toate că se recomandă o anumită precauție.

¹ S. Alămoreanu, *Problematica expertizelor criminalistice*, Ed. Hamangiu, 2013.

² Date statistice ale instituțiilor de expertize judiciare din Ucraina și Moldova 2010-2017.

Acceptarea examinării copiilor este fundamentată pe necesitatea pentru o soluție în procesul judiciar a efectuării unor astfel de examinări, în cazurile când se constată absența în natură a originalului documentului, încât unica posibilitate probatorie judicioasă ar fi doar o expertiză grafoscopică a copiei deținute. Astfel, interdicția metodică absolută a examinării copiilor ar periclita în anumite cazuri asigurarea necondiționată a accesului la justiție, a principiului egalității armelor în procesul judiciar și în final chiar actul de justiție.

Totodată, partizanii acestui punct de vedere, sugerează anumite formule de concluzii în cazurile date și necesitatea unor note în rapoartele de expertiză, în care să fie menționat, că nu a fost posibilă examinarea în scopuri de stabilire a unui eventual fals tehnic a obiectului expertizat, sau soluția formulării unei concluzii condiționate („cu condiția existenței originalului documentului, a concordanței sale cu copia și a absenței falsului tehnic în obiectul examinat”).

În realitate această opinie este oarecum un ecou al principiului hârtiei copiative aplicat în expertiza semnăturilor de unii experți.

Potrivit unei alte opinii, se consideră imposibilă o astfel de examinare iar expertiza asupra copiilor este respinsă *de plano*.

Opinia aceasta se bazează pe faptul că reproducerea obiectului grafic cu utilizarea tehnicii de multiplicare-copiere, computerizată, manuală (prin transparentă) etc. exclude în mod automat o ulterioară examinare grafoscopică. Aceasta ar fi împiedicată de posibilitatea alterării voite sau întâmplătoare a scrierii prin intermediul diferitelor soft-uri, ca și de caracterul „plat” al reproducerii electrostatice.

Totuși, practica judiciară evoluează, încât, examinarea obiectelor grafice prezentate în copie devine un vector tot mai semnificativ al grafoscopiei judiciare, fiind însă de foarte multe ori unicul mijloc al persoanelor juridice și fizice de a-și realiza proba dreptul la apărarea intereselor legitime.

Odată cu limitarea în anumită măsură a examinărilor, legate de imposibilitatea stabilirii modului de executare a obiectului în discuție și de diagnosticare a majorității indicilor de utilizare a metodelor și mijloacelor tehnice, în anumite cazuri examinarea obiectelor grafice prezentate sub forma de copie se finalizează cu succes putând uneori fi oferite chiar concluzii categorice.

Exemple de acest fel sunt prezente în activitatea practică de la noi din țară, dar și din alte țări,³ unele fiind inclusiv descrise în literatura de specialitate²⁻⁴. Amintim astfel că în Italia există deja discuții privind acceptarea expertizei pe documente scrise prezentate în formatul digital.

În favoarea admisibilității, cei drept precauți, a examinării documentelor pe care scrierea contestată a fost imprimată prin diferite mijloace se pronunță experți grafici din România și Polonia.⁴

Este de menționat faptul, că în același timp experții respectivi sunt îngrijorați de interpretarea eronată a conceptului de examinare grafică a obiectelor în copie, cât și de limitarea profunzimii observațiilor expertului în astfel de cercetări.

Pornind de la cele menționate de colegii noștri din România și Polonia⁵, venim cu unele raționamente, pe care le punem în discuție în speranța ca în comun să încercăm să găsim soluții cât mai apropiate de adevărul științific în acest sens.

Pentru început, subliniem că opinăm pentru necesitatea asigurării unui caracter complex al examinărilor grafoscopice în general, iar pentru documentele prezentate sub forma de copie în mod special și **insistăm asupra abordării strict individuale a admisibilității examinării obiectelor grafice prezentate în copie**⁶.

La fel de importantă considerăm că este capacitatea expertului de a putea aprecia calitatea copiei. În mod firesc, un expert cu suficientă experiență va putea considera o copie de calitate mai redusă ca adecvată pentru examinări, iar altul, cu o experiență mai mică, dimpotrivă, poate considera invalidă o copie destul de

³ M.L. Podcatilina, *Probleme actuale ale cercetării grafoscopice a obiectelor în copii. Probleme de înțelegere și aplicare a dreptului actual și în trecut*, în Culegere de articole a conferinței internaționale, Minsk, 27 aprilie 2016, p. 278; D.A. Șlicov, *Problemele examinării obiectelor scrise în copii, situația actuală și perspective de dezvoltare, passim* – material disponibil pe pagina <http://www.nezexp.ru/articles/129>; V. Cataraga, *Cercetarea scrisului în condiții neobișnuite*, în „Revista științifico-practică Info-Med”, nr. 1/2017, p. 96-99.

⁴ S. Alămoreanu, R. Ciesla, *Observații privind regimul documentelor prezentate spre examinare în copie*, în „Revista științifico-practică Legea și Viața”, 2018, p.11-14.

⁵ Ibidem.

⁶ PO-C-01 Cercetarea scrisului și semnăturii, CNEJ R. Moldova.

bună. Exact așa stau lucrurile și cu volumul de indici grafici pe care poate să-i depisteze un expert, în funcție de experiența sa profesională, abilități de lucru, dotare instrumentală etc., în timp ce altul poate surprinde pentru același scris o paletă mai redusă de caracteristici grafice. Din aceste considerente, vom face abstracție de astfel de diferențieri și vom aborda lucrurile de principiu.

Considerăm firesc, faptul că întrucât a fost prezentată spre examinare nu o scriere nemijlocită, ci doar copia acesteia (în orice formă) nu mai poate fi vorba de o analiză grafoscopică în sensul clasic.

Opinăm că, este posibilă aplicarea cu succes a principiilor și metodelor expertizei grafice, cu luarea în calcul a metamorfozelor obiectului examinat, condiționate de modul executării copiei.

Cunoaștem cazuri⁷ când expertul formulează concluzie categorică negativă asupra unei semnături în copie executată cu aparatul tip fax (a se vedea în acest sens **Figura 1** de mai jos).

scrisului gajului, conținut

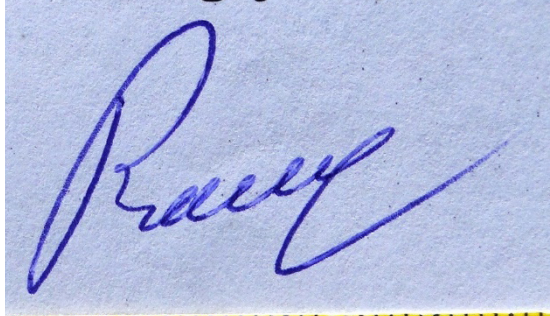

Figura 1: Imaginea permite observarea distorsionării aspectului semnăturii în discuție, în urma procesului de copiere (laser color ori termostatică) prin metoda respectivă. Noua expertiză a evidențiat greșeala expertului primei lucrări, privind concluzia negativă (de excludere) pe care a formulat-o. Evident, că spre această concluzie a condus neglijarea principiului multilateralității examinării obiectului, expertul procedând doar la analiza clasică grafoscopică, prin comparația din punct de vedere clasic după indicii (caracteristicile) generali și particulari ai scrisului. În același timp acțiunea nu a luat în calcul principiul dinamicității lor și

interdependenței cu factorii ambianți, cerut de teoria identificării criminalistice. Un expert judiciar cu pregătire în domeniul tehnicii documentelor și grafoscopiei trebuia să observe că are de a face cu elemente în care sunt reproduse caracteristicile scrisului unei persoane, fapt dovedit ulterior.

Este adevărat, că în obiectul original, indicii scrisului sunt relevați într-un volum superior prin comparație cu obiectul în copie. Opinăm însă că volumul caracteristicilor de scris observabili în copie, permit să identificăm totalități suficiente fie pentru concluzii probabile, ori chiar certe despre persoana, al cărui scris este reprodus. Desigur, acest lucru nu este posibil în toate cazurile, însă poate fi emisă și concluzia de NSP (sub condiția de a fi bine argumentată și dovedită) care este adesea utilizată și în cazul scrierilor semnăturilor prezentate odată cu documentele originale.

În final, atragem atenția asupra faptului, că expertul, în cazul analizei obiectelor grafoscopice prezentate în copie, nu se pronunță asupra persoanei executorului, ci doar asupra faptului, dacă în obiectul (scrisul) examinat se reproduc ori nu, de o manieră suficient de naturală, indicii (caracteristicile) scrisului/semnăturii unei anume persoane. Se evită astfel o eroare în expertiză ce ar viza identificarea sau neidentificarea anumitor persoane ca executori de manifestări (obiecte) grafice în imagini și în același timp, permite obținerea unei clarificări pentru cauza investigată, având în vedere că expertul prezintă opinia sa referitoare la obiectul examinat întemeindu-se pe elemente factice, de natura să direcționeze versiunile de urmărire spre anumite situații.

Cu referire la practica de expertiză, putem observa în primele două imagini – obiectele în discuție prezentate în copie (**Figurile 2-3**) și în celelalte – semnăturile originale ale presupusului executor al acestor semnături în documentele originale (**Figurile 4-6**).

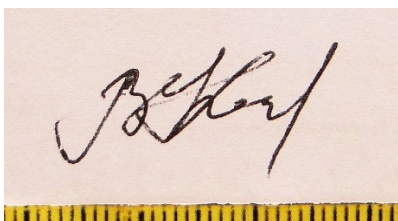

Figura 1

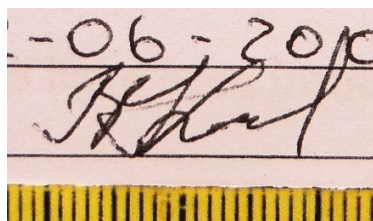

Figura 2

⁷ Raport de expertiză №68,72 or 11-12.02.2011.

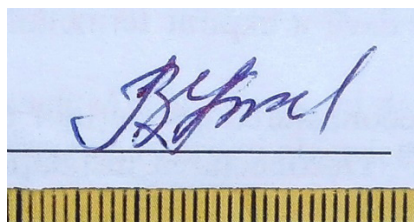

Figura 4

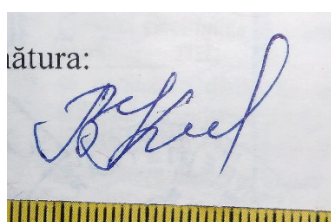

Figura 5

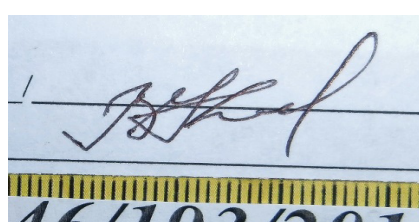

Figura 6

Organul judiciar (procurorul) nu dispunea de actele în original la momentul dispunerii expertizei, însă circumstanțele erau de așa natură, încât unica soluție era cea prin concluziile expertizei.

După realizarea expertizei au fost prezentate originalele documentelor, (inițial nu subzista un temei pentru a ridica aceste documente), iar astfel s-a constatat pe baza examinării originalelor, că semnăturile au fost executate de titularul, al cărui scris s-a dovedit a fi cel reprodus pe copiile examinate anterior. Prin urmare, concluzia expertului care a examinat inițial documentele în copie, s-a dovedit a fi corectă. Este de prisos să discutăm, cum s-ar fi desfășurat evenimentele, dacă expertul refuza examinarea obiectelor pe motiv că sunt în copie.

O astfel de abordare asupra examinării obiectelor grafoscopice în copie, presupune în permanență o analiză concomitentă a indicilor scrisului prin prisma metamorfozelor lor condiționate de mecanismul modului concret de executare a copiei.

Pentru aceasta expertul ce procedează la examinarea elementelor grafice sub forma de copie, necesită o bună pregătire atât în domeniul grafoscopiei judiciare, cât și în materie de expertiză tehnică a documentelor. Spre deosebire de o expertiză complexă în sensul clasic, când concluzia finală se bazează pe una intermediară, în cazul discutat de noi, de la bun început aprecierea fiecărui indice grafic are un caracter complex, inclusiv la etapa de sinteză finală a rezultatelor examinărilor.

În același timp, concluziile expertului judiciar în cazurile când obiectele sunt prezentate în copie, se deosebesc și de formula clasică recomandată de metodicele expertizei grafice, prin faptul, că expertul nu se va pronunța nemijlocit asupra persoanei executorului. Pe baza examinărilor făcute în cazul copiilor, în raport și de rezultatele obținute și de aprecierile făcute, expertul judiciar poate doar constata din punct de vedere grafic, dacă scrisul conținut în această copie reproduce sau nu caracteristicile scrisului/semnăturii anumitor persoane, ori în materie de expertiză tehnică a documentelor, stabilește alte fapte legate de modul de executare a obiectului examinat (copiere în transparență de pe anumit obiect, nr. exemplarului copiei, modul de construcție grafică, etc.).

IV. CONCLUZII

Practica contemporană de expertiză judiciară grafică impune o abordare nouă asupra cazurilor de cercetare criminalistică a obiectelor grafice în copie, dar nu credem că refuzul *de plano* de a examina aceste documente prezentate în copie este o soluție favorabilă unei juste soluționări a cauzelor.

În favoarea concluziei înaintate de noi, vin și recomandările din manualul de bune practici ENFSI la acest compartiment⁸, aflat în proces de aprobare.

Acceptând examinarea obiectelor grafice prezentate în copie, se încearcă soluționarea întregului spectru de probleme vizat de ordonatorii expertizei (adesea cu succes), care în consecință exercită un impact pozitiv asupra întregului proces de justiție, dar și asupra rolului expertului judiciar în realizarea justiției.

Fără a face o pledoarie *pro domo* reiterăm faptul că tocmai acesta este rolul expertului criminalist judiciar: de a rezolva probleme cu caracter de specialitate care depășesc cunoștințele și mijloacele de care dispune organul judiciar în soluționarea unei anumite probleme, utile, necesare și idonee unei juste soluții.

Obținerea unor soluții judiciare corecte este, și produsul unei metodologii de lucru unitare, unanim

⁸ ENFSI, *Best Practice Manual for the Forensic Examination of Handwriting*, 2018, disponibil pe pagina <http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2017/06/Best-Practice-Manual-for-the-Forensic-Examination-of-Handwriting-Version-02.pdf>.

asumată pentru toți experții - fie ei din instituții oficiale, ori din mediul privat. Aceasta presupune printre altele o formare profesională unitară - cel mai credibil a fi realizată sub egida unei școli naționale de experți criminaliști. Asupra acestui subiect vom putea reflecta și discuta în viitor.

REFERENCES/BIBLIOGRAFIE

Alămoreanu, S., *Problematika expertizelor criminalistice*, Ed. Hamangiu, 2013;

Alămoreanu, S.; Ciesla, R., *Observații privind regimul documentelor prezentate spre examinare în copie*, în „Revista științifico-practică Legea și Viața”, 2018

Cataraga, V., Cercetarea scrisului în condiții neobișnuite, în „Revista științifico-practică Info-Med”, nr. 1/2017.

ENFSI, *Best Practice Manual for the Forensic Examination of Handwriting*, 2018, disponibil pe pagina <http://enfsi.eu/wp-content/uploads/2017/06/Best-Practice-Manual-for-the-Forensic-Examination-of-Handwriting-Version-02.pdf>

Podcatilina, M.L., *Probleme actuale ale cercetării grafoscopice a obiectelor în copii. Probleme de înțelegere și aplicare a dreptului actual și în trecut*, în Culegere de articole a conferinței internaționale, Minsk, 27 aprilie 2016;

Șlicov, D.A., *Problemele examinării obiectelor scrise în copii, situația actuală și perspective de dezvoltare, passim* – material disponibil pe pagina <http://www.nezexp.ru/articles/129>.